



## АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ

### РІШЕННЯ

30 серпня 2018 р.

Київ

№ 426-р

Про порушення законодавства  
про захист економічної конкуренції  
та накладення штрафу

ПрАТ «СК «Перша» протягом 2009 – 2017 років займало монопольне (домінуюче) становище на загальнодержавному ринку добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП із часткою 100 відсотків.

Протягом 2015 – 2016 років ПрАТ «СК «Перша» встановлювало обмеження з надання послуги добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП, а саме: нав'язування страхувальникам не потрібних їм послуг посередника – пов'язаного з ПрАТ «СК «Перша» страхового агента ТОВ «Сервіс АсМАП України», який стягував страхову комісію, надаючи послуги лише з одного місця (у м. Києві) для всіх страхувальників, і від послуг якого було неможливо відмовитися. Встановлення таких умов придбання зазначеної послуги було б неможливим за умов існування значної конкуренції на відповідному ринку.

За результатами розгляду справи № 143-26.13/265-16 такі дії ПрАТ «СК «Перша» визнано зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку (відповідно до частини першої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції»).

На ПрАТ «СК «Перша» накладено штраф у розмірі 3 657 177 (три мільйони шістьсот п'ятдесят сім тисяч сто сімдесят сім) гривень.

Антимонopolний комітет України, розглянувши матеріали справи № 143-26.13/265-16 про порушення приватним акціонерним товариством «Страхова компанія «Перша» законодавства про захист економічної конкуренції, передбачене пунктом 2 статті 50 та частиною першою статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (далі – Закон), та подання четвертого відділу розслідувань Департаменту розслідувань порушень законодавства про захист економічної конкуренції від 06.04.2018 № 143-26.13/265-16/112-спр,

#### ВСТАНОВИВ:

#### 1. Відповідач

- (1) Відповідачем у справі є приватне акціонерне товариство «Страхова компанія «Перша» (ідентифікаційний код 31681672, адреса: вул. Фізкультури, буд. 30, м. Київ, 03150, далі – ПрАТ «СК «Перша», Відповідач, Товариство).

## 2. Процесуальні дії

- (2) Розпорядженням державного уповноваженого Антимонопольного комітету України від 01 листопада 2016 року № 08/379-р розпочато розгляд справи № 143-26.13/265-16 за ознаками вчинення приватним акціонерним товариством «Страхова компанія «Перша» порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченого частиною першою статті 13 Закону, у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників.
- (3) Державним уповноваженим Комітету надіслано ПрАТ «СК «Перша» копію розпорядження про початок розгляду справи листом від 02.11.2016 № 143-29/08-11654.
- (4) Листом від 10.04.2018 № 143-29/08-4285 Відповідачеві направлено копію витягу з подання про попередні висновки у справі від 06.04.2018 № 143-26.13/265-16/112-спр.
- (5) Листом від 15.05.2018 № 1441 (вх. № 8-01/5765-кі від 17.05.2018) Відповідач надав Комітету відповідь на подання про попередні висновки.
- (6) Листом від 22.05.2018 № 1465 (вх. № 8-01/5989 від 24.05.2018) від Відповідача надійшло клопотання про проведення слухання у справі № 143-26.13/265-16 за участю інших членів Комітету до прийняття рішення по суті та за участю Асоціації міжнародних автомобільних перевізників України (далі – АсМАП України) і товариства з обмеженою відповідальністю «ВАСТ-ТРАНС» (далі – ТОВ «ВАСТ-ТРАНС»).
- (7) 04.06.2018, 20.06.2018 та 20.07.2018 під головуванням державного уповноваженого Комітету А. Загребельської проведено слухання у справі № 143-26.13/265-16, під час яких Відповідачу та його представникам було надано можливість висловити свою позицію з відповідними обґрунтуваннями.

За результатами проведених слухань у справі № 143-26.13/265-16 складено протоколи.

- (8) Також розпорядженням державного уповноваженого Антимонопольного комітету України від 10.07.2018 № 08/122-р залучено до участі у справі № 143-26.13/265-16 як третю особу ТОВ «ВАСТ-ТРАНС».

## 3. Визначення монопольного (домінуючого) становища

### 3.1. Об'єкт аналізу щодо визначення монопольного (домінуючого) становища

- (9) Відповідно до пункту 3.1 Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку (далі - Методика) об'єктами аналізу щодо визначення монопольного (домінуючого) становища є: суб'єкт господарювання; група суб'єктів господарювання; конкретний товар (продукція, роботи, послуги), який випускається, постачається, продається, придбається (використовується, споживається) цим (цими) суб'єктом (суб'єктами) господарювання.

#### 3.1.1. Суб'єкт господарювання

- (10) Відповідно до п. 3.4 Методики, визначення складу групи суб'єктів господарювання здійснюється шляхом установлення переліку незалежних суб'єктів господарювання, до складу яких входить суб'єкт (суб'єкти) господарювання, що випускає(ють),

постачає(ють), продає(ють), придбаває(ють) {споживає(ють), використовує(ють)} конкретний товар (продукцію, роботи, послуги).

- (11) Суб'єктом господарювання, який становить об'єкт аналізу щодо визначення монопольного (домінуючого) становища у цій справі, є ПрАТ «СК «Перша».
- (12) Згідно з даними, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі – ЄДР), основною метою діяльності ПрАТ «СК «Перша» є інші види страхування, крім страхування життя, за кодом КВЕД 65.12.
- (13) ПрАТ «СК «Перша» здійснює у тому числі страхування цивільної відповідальності власників наземного транспорту (включаючи відповідальність перевізника) в системі міжнародних дорожніх перевезень (далі – система МДП), відповідно до ліцензії від 19.06.2013 серії АЕ № 198810.
- (14) Вищезазначена ліцензія видана Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, безстроково із 17.04.2008.

3.1.2. *Конкретний товар (продукція, роботи, послуги), який випускається, постачається, продається, придбавається (використовується, споживається) цим суб'єктом господарювання*

- (15) Страхування цивільної відповідальності власників наземного транспорту (включаючи відповідальність перевізника) є одним із видів добровільного страхування.
- (16) Відповідно до статті 6 Закону України «Про страхування» добровільне страхування – це страхування, яке здійснюється на основі договору між страхувальником і страховиком. Загальні умови і порядок здійснення добровільного страхування визначаються правилами страхування, що встановлюються страховиком самостійно відповідно до вимог цього Закону. Конкретні умови страхування визначаються при укладенні договору страхування відповідно до законодавства.
- (17) При цьому ПрАТ «СК «Перша» з 2009 року є національним страховиком книжок МДП за системою МДП.
- (18) Оскільки Законом України «Про страхування» не було виділено як окремий вид добровільного або обов'язкового страхування «страхування відповідальності автоперевізника – учасника Асоціації міжнародних автомобільних перевізників України перед Міжнародною Гарантійною Ланкою», цей вид страхування належить до добровільного виду страхування «Страхування цивільної відповідальності власників наземного транспорту (включаючи відповідальність перевізника)».
- (19) Проте, відповідно до Закону України від 15.07.1994 № 117/94-ВР «Про участь України у Митній конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП 1975 року)» (далі – Конвенція МДП 1975 року), Україна стала учасницею Конвенції МДП 1975 року. Зазначена конвенція стосується перевезення вантажів, що здійснюється без їхнього проміжного перевантаження, в дорожніх транспортних засобах, складах транспортних засобів або контейнерах, з перетинанням одного або декількох кордонів від митниці місця відправлення однієї з Договірних Сторін до митниці місця призначення іншої Договірної Сторони або тієї ж Договірної Сторони за умови, що деяка частина операції МДП між її початком і кінцем провадиться автомобільним транспортом. Зазначені перевезення здійснюються із застосуванням книжки МДП.

- (20) Книжка МДП – це митний вантажосупровідний документ, який дає право перевозити вантажі через кордон держав в опломбованих митницею кузовах автомобілів чи контейнерах за спрощених митних процедур. Документ покриває автомобільні й залізничні перевезення вантажів (які здійснюються в автофургонах, трейлерах, напівтрейлерах і контейнерах) між державами, які визнають Конвенцію МДП 1975 року. Усі автомобільні транспортні засоби повинні мати відповідні дозволи компетентних органів на їхнє використання, які видаються уповноваженими органами країни. Оформляються у вигляді книжки з відірвними аркушами, які відриваються при проходженні вантажем чергової митниці.
- (21) Відповідно до інформації з відкритих джерел, питаннями практичного застосування Конвенції займається Міжнародна спілка автомобільного транспорту (далі - МСАТ) – міжнародна організація, що об'єднує інтереси національних автотранспортних союзів та організацій. Членами МСАТ є 180 національних союзів та асоціацій. Україну в МСАТ представляє АсМАП.
- (22) Відповідно до пунктів 31 та 32 Акта зобов'язань АсМАП України, яка видає та виступає гарантом за звичайними книжками МДП, АсМАП України повинна впевнитись, що кожен користувач книжок МДП має покриття згідно з договором страхування, що покриває заборгованість, яка може виникнути перед Міжнародною Гарантійною Ланкою (до якої входять МСАТ, її члени, національні страховики). Цей договір страхування повинен покривати кожен книжку МДП, видану її користувачеві, на суму гарантій по книжці МДП у кожній договірній країні за Конвенцією МДП 1975 року.
- (23) Отже, відповідно до вимог МСАТ кожен користувач книжки МДП має забезпечити покриття своєї відповідальності перед митними органами у страховій компанії або у фінансовій установі.
- (24) Зазначене підтверджується позицією регулятора ринків фінансових послуг. Відповідно до листа Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України (на сьогодні – Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг) № 708/08-11 від 26.01.2007 до АсМАП України, наявність полісу страхування відповідальності користувача книжок МДП є обов'язковою.
- (25) Отже, об'єктами аналізу щодо визначення монопольного (домінуючого) становища є ПрАТ «СК «Перша» та послуга добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП.
- 3.2. *Визначення переліку товарів та основних продавців, покупців цих товарів, щодо яких має визначатись монопольне (домінуюче) становище***
- (26) Відповідно до Методики перелік товарів, щодо яких має визначатись монопольне (домінуюче) становище суб'єкта господарювання, складається з (товарних груп), які обертаються в Україні чи на відповідній частині її території і які мають для продавців (постачальників, виробників), покупців (споживачів, користувачів) ознаки одного (подібного, аналогічного) товару (товарної групи).
- (27) Визначення ознак одного (подібного, аналогічного) товару (товарної групи) здійснюється виходячи з подібності, зокрема: споживчих характеристик, умов споживання, умов реалізації та цін.
- (28) Споживачами (користувачами) послуг добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП є

фізичні та юридичні особи – учасники АсМАП України, які мають намір здійснювати міжнародні перевезення із застосуванням книжок МДП у системі МДП.

- (29) *[Інформація визначена суб'єктом господарювання як інформація з обмеженим доступом]*
- (30) Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.1993 № 572 «Про заходи щодо забезпечення функціонування в країні системи міжнародних автомобільних перевезень вантажів із застосуванням книжки МДП», АсМАП України надано повноваження бути гарантом перед МСАТ щодо відповідальності українських та іноземних автоперевізників у зв'язку із застосування ними на території України книжок МДП.
- (31) Відповідно до параграфу 3 Угоди між Державною митною службою України і АсМАП України, підписаної 30.07.1999, Державна митна служба України визнає АсМАП України як гарантійне об'єднання та єдину організацію, уповноважену МСАТ видавати книжки МДП національним перевізникам і представляти інтереси МСАТ в Україні.
- (32) Отже, АсМАП України, як гарант перед МСАТ щодо відповідальності українських та іноземних автоперевізників, є відповідальною особою щодо визначення відповідної страхової компанії з надання послуг страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП в Україні.
- (33) У грудні 2008 року АсМАП України провела конкурс на визначення національного страховика відповідальності користувачів книжок МДП, відповідно до Порядку визначення національного страховика на виконання вимог Конвенції МДП 1975 року, з урахуванням рекомендацій Комітету від 04.09.2007 № 19-рк.
- (34) За результатами конкурсу переможцем та, відповідно, єдиним національним страховиком було визнано ЗАТ «Перша страхова компанія», правонаступником якого є ПрАТ «СК «Перша».
- (35) ПрАТ «СК «Перша» як національного страховика в Україні було погоджено МСАТ, відповідно до листа AD/G61200/OXR від 19.12.2008.
- (36) Враховуючи зазначене, єдиним суб'єктом господарювання, який в Україні надає послуги на ринку добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП, є ПрАТ «СК «Перша», а споживачами цієї послуги можуть бути понад 3 тис. осіб – учасників АсМАП України.

#### **4.3. Визначення товарних меж ринку**

- (37) Відповідно до п.п. 5.1 - 5.3 Методики, товарні межі ринку визначаються шляхом формування групи взаємозамінних товарів (товарних груп), у межах якої споживач за звичайних умов може легко перейти від споживання одного товару до споживання іншого.

Формування групи взаємозамінних товарів (товарних груп) здійснюється з переліку товарів, які мають для продавців (постачальників, виробників), покупців (споживачів, користувачів) ознаки одного (подібного, аналогічного) товару (товарної групи) за показниками взаємозамінності, якими, зокрема, є:

– подібність призначення, споживчих властивостей, умов використання тощо;

- подібність фізичних, технічних, експлуатаційних властивостей і характеристик, якісних показників тощо;
- наявність спільної групи споживачів товару (товарної групи); відсутність суттєвої різниці в цінах;
- взаємозамінність товарів (товарної групи) з точки зору їх виробництва, тобто здатності виробників запропонувати нові товари на заміну існуючих.

При проведенні дослідження необхідно враховувати, що взаємозамінні товари належать до групи однорідних товарів (товарних груп), які розглядаються споживачем як один і той же товар (товарна група) і можуть бути стандартизовані або диференційовані.

Як стандартизовані товари (товарні групи) можуть розглядатися товари, які мають єдину систему показників, параметрів, що характеризують товар, і у виробництві яких використовуються єдині чи однакові технічні стандарти, технічні умови, стандарти застосування тощо.

- (38) Відповідно до статті 1 Закону України «Про страхування» страхування – це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів.
- (39) Відповідно до абзацу першого статті 5 Закону України «Про страхування» страхування може бути добровільним або обов'язковим.
- (40) Оскільки послуга добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжки МДП передбачає покриття згідно з договором страхування, що покриває заборгованість, що може виникнути перед Міжнародною Гарантійною Ланкою (МСАТ, її членами, національними страховиками), тобто не передбачає забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та/або майну потерпілих внаслідок дорожньо-транспортної пригоди та захисту майнових інтересів страхувальників, така послуга не належить до послуг обов'язкового страхування.
- (41) Отже, зазначена послуга належить до добровільного виду страхування. Водночас ця послуга страхування у Законі як окремий вид добровільного страхування не визначається (ліцензія видається на страхування цивільної відповідальності власників наземного транспорту (включаючи відповідальність перевізника).
- (42) Відповідно до статті 46 Закону України «Про страхування» якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, на території України застосовуються правила міжнародного договору.
- (43) Практичне застосування Конвенції МДП 1975 року передбачає необхідність у страхуванні цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжки МДП. Тобто, такий вид страхування є окремою страховою послугою на території України, що передбачена правилами міжнародного договору і не має взаємозамінних послуг.

- (44) Отже, за таких обставин товарними межами ринку є послуги добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжки МДП.

### **3.4. *Визначення територіальних (географічних) меж ринку***

- (45) Відповідно до Методики територіальні (географічні) межі ринку певного товару (товарної групи) визначаються шляхом установлення мінімальної території, за межами якої з точки зору споживача придбання товарів (товарної групи), що належать до групи взаємозамінних товарів (товарної групи), є неможливим або недоцільним.
- (46) Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (далі – Закон) визначено, що ліцензія – це запис у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань про рішення органу ліцензування щодо наявності у суб'єкта господарювання права на провадження визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню.
- (47) Пунктом 2 частини першої статті 7 Закону передбачено, що надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів) відноситься до видів господарської діяльності, яка підлягає ліцензуванню.
- (48) Відповідно до Методики, для загальнодержавних ринків, якщо ступінь відкритості ринку становить менше 40 %, територіальними (географічними) межами ринку є територія держави.
- (49) Частиною четвертою статті 2 Закону визначено, що господарська діяльність на підставі ліцензії, виданої органом ліцензування, яким є центральний орган виконавчої влади, державний колегіальний орган, - провадиться на всій території України.
- (50) Також відповідно до пункту 1.6 розділу 1 розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 28.08.2003 № 40 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження страхової діяльності» після отримання відповідної ліцензії страховик має право здійснювати страхову діяльність на всій території України.
- (51) Отже, територіальними (географічними) межами ринку добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП є територія України (ринок є загальнодержавним).

### **3.5. *Встановлення проміжку часу, стосовно якого має визначатися становище суб'єктів господарювання на ринку – часові межі ринку***

- (52) Відповідно до Методики часові межі ринку визначаються як проміжок часу (як правило – рік), протягом якого відповідна сукупність товарно-грошових відносин між продавцями (постачальниками, виробниками) і споживачами утворює ринок товару із сталою структурою.
- (53) Оскільки після вибору ПрАТ «СК «Перша» на конкурсі АсМАП України та його погодження МСАТ як національного страховика в Україні з 2009 року ПрАТ «СК «Перша» досі залишається на загальнодержавному ринку єдиним суб'єктом, який може надавати послуги на ринку добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП, часовими межами досліджуваного ринку є 2009 – 2017 роки, тобто проміжок часу,

протягом якого залишались незмінними структура ринку та співвідношення попиту й пропозиції на ньому.

- (54) Отже, часові межі ринку добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП визначаються як проміжок часу з 2009 по 2017 роки.

### 3.6. *Визначення потенційних конкурентів*

- (55) Відповідно до Методики потенційними конкурентами вважаються такі суб'єкти господарювання: які мають матеріально-технічну базу, кадри, технології тощо, але з різних причин не реалізують ці можливості; які виготовляють товари (товарні групи), що складають товарні межі ринку, але не реалізують їх на відповідному ринку; нові суб'єкти господарювання, які можуть вступити на ринок.
- (56) За інформацією, наданою Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (лист № 416/13-5 від 24.01.2017), на вимогу Комітету, протягом 2015 – 2016 років ліцензію на провадження страхової діяльності у формі добровільного страхування цивільної відповідальності власників наземного транспорту (включаючи відповідальність перевізника) мали 108 підприємств, включаючи ПрАТ «СК «Перша».
- (57) Отже, потенційними конкурентами на ринку добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників - користувачів книжок МДП є суб'єкти, які мають ліцензії на страхування цивільної відповідальності власників наземного транспорту (включаючи відповідальність перевізника).

### 3.7. *Визначення бар'єрів для вступу на ринок*

- (58) Відповідно до Методики бар'єрами для вступу потенційних конкурентів на відповідний ринок є: обмеження за попитом, пов'язані з високою насиченістю ринку товарами (товарними групами) та низькою платоспроможністю покупців; адміністративні обмеження; економічні та організаційні обмеження; екологічні обмеження; нерозвиненість ринкової інфраструктури; інші обмеження, що спричиняють суттєві витрати, необхідні для вступу на певний ринок товару (товарної групи).
- (59) Найсуттєвішим бар'єром для вступу потенційних конкурентів на ринок добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП є міжнародні стандартні умови МСАТ, якими передбачено наявність на відповідному ринку одного національного страховика.
- (60) Так, за роз'ясненнями, наданими в листі від 05.04.2007 № AD/G55092/OXR, МСАТ визначила за доцільне наявність лише однієї страхової компанії як національного страховика зі страхування відповідальності користувачів книжок МДП, адже для національних страховиків важливо створити міцні довірчі взаємовідносини з національними об'єднаннями та всіма партнерами Гарантійної Ланки МДП, щоб забезпечити належне та ефективне функціонування фінансової гарантійної системи.
- (61) Відтак можливості вступу на ринок добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП інших, крім Відповідача, суб'єктів господарювання є обмеженими.



- (62) Вищезазначене свідчить, що найближчі кілька років бар'єри для вступу потенційних конкурентів на ринок добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП залишаться незмінними, оскільки інші суб'єкти господарювання – потенційні конкуренти не зможуть їх подолати, про що свідчить також пояснення МСАТ щодо недоцільності частотої зміни національного страховика.
- (63) Отже, у ПрАТ «СК «Перша» з 2009 року на загальнодержавному ринку відсутні конкуренти, тобто інші страхові компанії, які також можуть надавати послуги добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжки МДП.

### **3.8. Загальні висновки щодо визначення монопольного (домінуючого) становища Відповідача**

- (64) Відповідно до частини першої статті 12 Закону, суб'єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо на цьому ринку у нього немає жодного конкурента; або він не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженості можливостей доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар'єрів для доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, наявності пільг чи інших обставин.
- (65) Враховуючи, що відповідно до проведеного АсМАП України конкурсу ПрАТ «СК «Перша» є єдиним суб'єктом господарювання, який з 2009 року надає послуги добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП, його частка на ринку добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП у період з 2009 по 2017 рік становила 100 відсотків (тобто, будь-які інші конкуренти відсутні).
- (66) Інші страхові компанії, незважаючи на наявність у них ліцензії на право здійснення добровільного страхування цивільної відповідальності власників наземного транспорту (включаючи відповідальність перевізників), не мають доступу до системи МДП, а перевізники у свою чергу не мають можливості вибору серед інших страхових компаній для укладення договорів добровільного страхування.
- (67) ПрАТ «СК «Перша», яке здійснює послуги страхування відповідальності перевізників перед митними органами, набувши статусу національного страховика, стає єдиним можливим продавцем послуги перевізникам, набуваючи здатності (ринкової влади) одноосібно визначати умови, спосіб та ціну реалізації послуг на ринку добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП.
- (68) Отже, враховуючи зазначене, ПрАТ «СК «Перша» протягом 2009 – 2017 років займало монопольне (домінуюче) становище на загальнодержавному ринку послуг добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП.

### **4. Зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку**

- (69) Відповідно до частини першої статті 13 Закону зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку є дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, або ущемлення

інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

- (70) Згідно з пунктом першим частини другої статті 13 Закону зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку, зокрема, визнається встановлення таких умов придбання або реалізації товару, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку.

**4.1. Укладання договорів страхування відповідальності автоперевізника – учасника АсМАП України через одного страхового агента**

- (71) Відповідно до статті 15 Закону України «Про страхування» страхові агенти - фізичні особи або юридичні особи, які діють від імені та за дорученням страховика і виконують частину його страхової діяльності, а саме: укладають договори страхування, одержують страхові платежі, виконують роботи, пов'язані із здійсненням страхових виплат та страхових відшкодувань. Страхові агенти є представниками страховика і діють в його інтересах за винагороду на підставі договору доручення із страховиком.

- (72) Відповідно до листа ПрАТ «СК «Перша» (вих. № 776 від 13.09.2016) (вх. № 8-143/9013 від 20.09.2016), до переліку підприємств, які виконували агентські послуги страхових агентів ПрАТ «СК «Перша» під час здійснення страхування відповідальності автоперевізника-учасника АсМАП України перед Міжнародною Гарантійною Ланкою протягом 2015 – 2016 років, належали:

- АсМАП України, згідно з договором доручення № 3.115-00-08 від 01.12.2008;
- ТОВ «Сервіс АсМАП України», згідно з договором доручення № 1327 від 01.09.2011 та договором доручення № 3.1327.020.16.А від 30.12.2015.

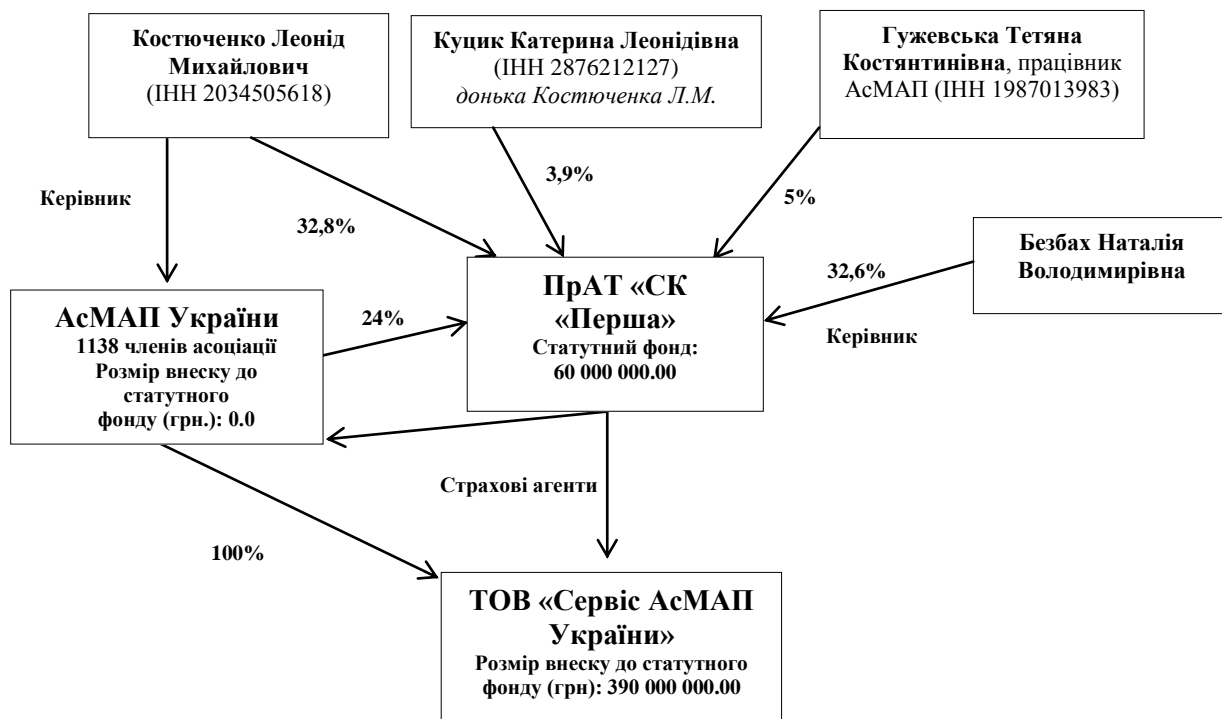
- (73) Але фактично страхові платежі за цей період на рахунок ПрАТ «СК «Перша» надходили лише від ТОВ «Сервіс АсМАП України» згідно з укладеними ТОВ «Сервіс АсМАП України» договорами добровільного страхування відповідальності автоперевізника – учасника АсМАП України перед Міжнародною Гарантійною Ланкою.

- (74) *[Інформація визначена суб'єктом господарювання як інформація з обмеженим доступом]*

- (75) Протягом 2015 – 2016 років інші підприємства не виконували послуг страхових агентів ПрАТ «СК «Перша» під час здійснення страхування відповідальності автоперевізника – учасника АсМАП України перед Міжнародною Гарантійною Ланкою.

- (76) Відповідно до наданої ТОВ «ВАСТ-ТРАНС» інформації листом № 574 від 20.10.2015 (вх. № 8-01/9465 від 27.10.2015), на прохання укласти у 2015 році прямиий договір страхування з ПрАТ «СК «Перша», ТОВ «ВАСТ-ТРАНС» було відмовлено і для страхування своєї відповідальності перед митними органами направлено до ТОВ «Сервіс АсМАП України».

- (77) Під час розгляду справи № 143-26.13/265-16 Комітетом встановлено, що АсМАП України, ПрАТ «СК «Перша» і ТОВ «Сервіс АсМАП України» є пов'язаними між собою суб'єктами господарювання, у розумінні статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції». Схему зв'язків між зазначеними суб'єктами господарювання наведено нижче:



- (78) Отже, АсМАП України здійснює діяльність з надання книжок МДП і має ознаки такої, що займає монополльне (домінуюче) становище на відповідному ринку, оскільки вона є єдиним суб'єктом, хто має право на видачу книжок МДП на території України.
- (79) ПрАТ «СК «Перша» у свою чергу здійснює діяльність з добровільного страхування відповідальності користувача книжки МДП і є, як зазначено в розділі 4 цього рішення, таким, що займає монополльне (домінуюче) становище на відповідному ринку.
- (80) ТОВ «Сервіс АсМАП України» у період порушення, на підставі договору доручення про надання агентських послуг зі страхування, було єдиним суб'єктом, який від імені ПрАТ «СК «Перша» здійснював фактичну реалізацію послуг страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП, а саме, укладало договори безпосередньо з такими перевізниками.
- (81) Отже, суб'єкти господарювання, що є пов'язаними особами, здійснюють діяльність на суміжних монополізованих ринках. Ринкова влада пов'язаних осіб, які здійснюють діяльність не на одному, а на декількох монополізованих ринках, зростає, оскільки АсМАП України, ПрАТ «СК «Перша» мають одних і тих же споживачів – перевізників, членів АсМАП України, які змушені одержувати послуги на цих ринках від пов'язаних осіб. Враховуючи, що АсМАП України та ПрАТ «СК «Перша» є пов'язаними особами, зазначене надавало їм можливість побудови схеми реалізації страхових полісів через одного агента – ТОВ «Сервіс АсМАП України», з яким зазначені суб'єкти господарювання, зокрема АсМАП України, пов'язані відносинами контролю.
- (82) Цей висновок підтверджують й учасники ринку. Відповідно до листа № 583 від 08.12.2015 (вх. № 8-129/11007 від 14.12.2015) ТОВ «ВАСТ-ТРАНС» (далі – Товариство) повідомляло Комітет про те, що 07.09.2015 через ТОВ «Сервіс АсМАП України» Товариство зверталось до ПрАТ «СК «Перша» щодо наміру припинити дію договору страхування № 13-00-10351 від 02.01.2013, на що листом від 11.11.2015 № 685 ПрАТ «СК «Перша» повідомило, що у разі припинення дії Договору ТОВ «ВАСТ-ТРАНС» не зможе отримувати книжки МДП.

#### 4.2. Страхова (агентська) винагорода (комісійні) ТОВ «Сервіс АсМАП України»

- (83) Основною формою оплати послуг страхового агента є пряма агентська винагорода, що розраховується як певний відсоток від страхового платежу.
- (84) Відповідно до листа ТОВ «Сервіс АсМАП України» № 26 від 05.05.2017 (вх. № 8-143/4412 від 11.05.2017), розмір комісійних з 01.01.2015 по 31.03.2015 становив 5 відсотків, з 01.04.2015 по 31.12.2015 – 10 відсотків, у 2016 році – 10 відсотків.
- (85) Згідно з інформацією, наданою листом ПрАТ «СК «Перша» № 687 від 03.08.2017 (вх. № 8-01/7819 від 08.08.2017), розмір агентської (страхової) винагороди ТОВ «Сервіс АсМАП України» за 2015 рік становив 3 351 285 (три мільйони триста п'ятдесят одна тисяча двісті вісімдесят п'ять) гривень 88 (вісімдесят вісім) копійок, а за 2016 рік – 3 525 004 (три мільйони п'ятсот двадцять п'ять тисяч чотири) гривні.
- (86) [Інформація визначена Відповідачем як інформація з обмеженим доступом]
- (87) [Інформація визначена Відповідачем як інформація з обмеженим доступом]
- (88) Отже, комісійна винагорода у розмірі від 5 до 10 відсотків є прямими витратами ПрАТ «СК «Перша», а саме, оплатою за послуги страхового агента – ТОВ «Сервіс АсМАП України», яка розраховується як певний відсоток від страхового платежу.
- (89) Страхова (агентська) винагорода ТОВ «Сервіс АсМАП України» у 2016 році входила в складову тарифу за послугу добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП за договорами страхування з перевізниками.
- (90) Відповідно до листа ПрАТ «СК «Перша» від 18.12.2017 № 1036 (вх. № 8-01/12674 від 21.12.2017), тариф за послугу добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників — користувачів книжок МДП за договорами страхування з перевізниками, з урахуванням комісійних ТОВ «Сервіс АсМАП України», у **2016 році** становив:

Період	Вид книжки МДП			
	Carnets 6- 14&20V	Спец 6-ти арк/ Carnets volets pilot	4 арк/ Carnets 4 volets	Внутрішній/ 1- carnet
01.01.2016 – 30.06.2016	14,65 CFH	12,15 CFH	11,15 CFH	13,00 CFH
1.07.2016 – 31.12.2016	12,65 CFH	10,15 CFH	11,15 CFH	12,65 CFH

- (91) За інформацією ПрАТ «СК «Перша», з 01.01.2017 Товариство вже укладає договори страхування з перевізниками безпосередньо (напрям), тобто без залучення страхового агента – ТОВ «Сервіс АсМАП України».
- (92) Тариф за послугу добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП за договорами страхування, що уклалися між ПрАТ «СК «Перша» та перевізниками у **2017 році** (коли ПрАТ «СК «Перша» стало укладати договори страхування безпосередньо із страховальниками, без посередництва ТОВ «Сервіс АсМАП України»), становив:

Період	Вид Книжки МДП			
	Carnets 6- 14&20V	Спец 6-ти арк/ Carnets volets pilot	4 арк/ Carnets 4 volets	Внутрішній/ 1- carnet
01.01.2017 – 31.03.2017	12,65 CFH	10,15 CFH	9,15 CFH	11,15 CFH
01.04.2017 – 21.12.2017	11,65 CFH	9,15 CFH	8,15 CFH	10,15 CFH

- (93) Тобто, у 2017 році тариф за послугу добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП порівняно з 2016 роком знизився на 8 – 27 відсотків залежно від виду книжки МДП.
- (94) При цьому укладення ПрАТ «СК «Перша» прямих договорів (без залучення агента – ТОВ «Сервіс АсМАП України») з міжнародними автоперевізниками не призвело до погіршення якості послуги, підвищення затрат страхової компанії на реалізацію продукту, зниження обсягів реалізації тощо. Навпаки, у результаті користувачі книжок МДП істотно скоротили свої витрати за рахунок відсутності необхідності сплачувати винагороду страховому агенту.
- 4.3. *Взаємодія ПрАТ «СК «Перша» та інших страхових компаній зі страховими агентами стосовно інших видів страхування***
- (95) *[Інформація визначена Відповідачем як інформація з обмеженим доступом]*
- (96) *[Інформація визначена Відповідачем як інформація з обмеженим доступом]*
- (97) *[Інформація визначена Відповідачем як інформація з обмеженим доступом]*
- (98) *[Інформація визначена Відповідачем як інформація з обмеженим доступом]*
- (99) Листом № 1036 від 18.12.2017 (вх. № 8-01/12674 від 21.12.2017) ПрАТ «СК «Перша» надало пояснення, що не уклало договорів з обов'язкового страхування предмета іпотеки від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або псування та договорів з добровільного комплексного страхування автовласника безпосередньо із споживачами. Це зумовлено тим, що на переконання ПрАТ «СК «Перша» агентська модель продажу страхових послуг є більш ефективною, що підтверджується тим, що саме така модель притаманна страховому бізнесу в цілому як в Україні, так і у світі. Зокрема, агенти страхової компанії економічно більш вмотивовані (за рахунок отримання їх доходу, що залежить від кількості проданих страхових полісів) просувати страховий продукт, ніж штатні працівники страхової компанії, які виконують трудові обов'язки та отримують за це відповідну заробітну плату.
- (100) У той же час ПрАТ «СК «Перша» зазначило, що впровадило вказані в пункті 98 цього рішення види страхування лише у 2016 році. Натомість, у 2017 році договори за зазначеними видами страхування уклалися за участю більш ніж одного агента.
- (101) Отже, для реалізації своїх страхових продуктів на конкурентних ринках ПрАТ «СК «Перша» має розгалужену агентську мережу реалізації.
- (102) Також, з метою з'ясування, як саме працюють інші страхові компанії на суміжних ринках, зокрема, чи працюють вони виключно через одного страхового агента та чи має можливість споживач напряму зі страховою компанією укласти договір страхування, Комітетом було надіслано ряд вимог про надання інформації до суб'єктів господарювання.
- (103) Так, листом № 08-03-11/9934 від 07.12.2017 (вх. № 8-143/12339 від 11.12.2017) публічне акціонерне товариство «Національна акціонерна страхова компанія «ОРАНТА» (далі – ПАТ «НАСК «ОРАНТА») повідомило, що не здійснює будь-якого виду страхування виключно через одного страхового агента. Кожен споживач для отримання від ПАТ «НАСК «ОРАНТА» тих чи інших страхових послуг має можливість обрати страхового агента для укладення договору страхування або

укласти такий договір безпосередньо в офісі ПАТ «НАСК «ОРАНТА» за однією з адрес представницької мережі ПАТ «НАСК «ОРАНТА».

- (104) Листом № 35925 від 08.12.2017 (вх. № 8-143/12254 від 08.12.2017) приватне акціонерне товариство «Акціонерна страхова компанія «ІНГО Україна» (далі – ПрАТ «АСК «ІНГО Україна») повідомило, що ПрАТ «АСК «ІНГО Україна» не укладає договорів страхування виключно через одного страхового агента за жодним із видів страхування. Право вибору порядку укладення договору страхування належить виключно страхувальнику (споживачу) як безпосередньо із страховиком, так і через страхових посередників на власний вибір.
- (105) Листом № 1917/18 від 11.12.2017 (вх. № 8-143/12510 від 15.12.2017) АТ «СК «АХА Страхування» повідомило, що не працює виключно через одного страхового агента. У разі бажання споживача укласти договір напряму зі страховиком, страхова компанія надає таку послугу. Проте подібних ситуацій у АТ «СК «АХА Страхування» не виникало, оскільки АТ «СК «АХА Страхування» не працює виключно через єдиного страхового агента. У той же час потрібно розуміти, що на відміну від страховика, який обмежений місцезнаходженням, графіком роботи та зазвичай одним приміщенням, страховий агент вільний у виборі часу і місця надання послуг з укладення та виконання договорів страхування. З метою захисту інтересів споживачів страховик створює оптимальні умови для надання фінансових послуг, а саме, залучення страхових агентів, які надають споживачу необхідну, доступну, достовірну і своєчасну інформацію про страхові послуги та їх асортимент.
- (106) Листом № 9574 від 11.12.2017 (вх. № 8-143/12429 від 13.12.2017) приватне акціонерне товариство «Страхова компанія «ВУСО» (далі – ПрАТ «СК «ВУСО») повідомило Комітет, що в цілях провадження своєї господарської діяльності ПрАТ «СК «ВУСО» отримало ліцензії на провадження 26 видів страхування, договори за якими зі страхувальниками страхова компанія укладає як особисто через зареєстровані представництва ПрАТ «СК «ВУСО», так і шляхом залучення осіб за цивільно-правовими угодами (агентами-брокерами). У своїй діяльності ПрАТ «СК «ВУСО» не здійснює будь-яких дій як на стадії укладання договорів, так і на стадії врегулювання страхових випадків через одного страхового агента щодо жодного з видів страхування.
- ПрАТ «СК «ВУСО» для зручної та ефективної організації роботи, з метою реалізації договорів страхування як за обов'язковими, так і за добровільними видами страхування, зареєстровано 37 структурних підрозділів та залучено широке коло страхових агентів і брокерів, які працюють в межах повноважень, визначених агентськими угодами. Будь-яких рішень про обмеження здійснення страхової діяльності стосовно відокремлених підрозділів прийнято не було.
- (107) Листом № 1489/10-021 від 11.12.2017 (вх. № 8-143/12428 від 13.12.2017) публічне акціонерне товариство «Страхова компанія «Універсальна» (далі – ПАТ «СК «Універсальна») повідомило, що здійснює свою діяльність безпосередньо, а також через розгалужену мережу страхових посередників, при цьому керуючись чинним законодавством України, та не допускає випадків укладення договорів страхування будь-якого виду виключно через одного страхового агента. У разі якщо будь-який споживач-клієнт, що бажає напряму укласти договір страхування, при цьому не бажаючи укладати договір із страховим агентом, може безперешкодно звернутися до Товариства та отримати бажану послугу безпосередньо в офісі ПАТ «СК «Універсальна».
- (108) Отже, інші страхові компанії мають, подібно до ПрАТ «СК «Перша», розгалужену агентську мережу, але виключно з одним страховим агентом вони не співпрацюють і

не відмовляються від укладення договорів безпосередньо із страховальниками, що звертаються до них напряму, на відміну від ПрАТ «СК «Перша».

- (109) Тобто, страхові компанії, діючи на ринках із значною конкуренцією, не працюють виключно з одним страховим агентом з огляду на першочергову мету, з якою він залучається: збільшення кількості клієнтів (споживачів) та, як наслідок, частки ринку.

#### **4.4. Укладення договорів страхування в одному для всієї України місці**

- (110) Відповідно до листа ТОВ «Сервіс АсМАП України» № 26 від 05.05.2017 (вх. № 8-143/4412 від 11.05.2017) на вимогу Комітету про надання інформації № 143-29/08-3921 від 11.04.2017, ТОВ «Сервіс АсМАП України» фактично надавало свої послуги за однією адресою: 03150, м. Київ, вул. Євгена Коновальця, 11, офіс 26 (копія договору оренди № 01-01 від 03.01.2017, укладеного з АсМАП України).
- (111) Як встановлено під час розслідування справи № 143-26.13/265-16, протягом 2015 – 2016 років перевізнику для того, щоб отримати книжку МДП, необхідно було:
- звернутися (в онлайн-режимі, телефоном, електронною поштою тощо) із заявкою на отримання книжки МДП до АсМАП України, де він зазначав кількість необхідних йому книжок МДП;
  - сплатити рахунок за послуги з видачі книжки МДП (отримувач коштів – АсМАП України) та окремо – рахунок за страхування зобов'язань автоперевізника (за послугу добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП) (отримувач коштів – ТОВ «Сервіс АсМАП України»);
  - укласти договір страхування відповідальності автоперевізника – учасника АсМАП України та оплатити страховку;
  - звернутися за адресою: м. Київ, вул. Щорса, 11 (на сьогодні вул. Євгенія Коновальця, 11) до представника (страхового агента) ТОВ «Сервіс АсМАП України», який уносив позначку про наявність оплати;
  - отримати книжку МДП у регіональних відділах ТІР (коли регіональні відділення ТІР тимчасово не працювали, перевізник мав змогу отримати книжки МДП у відділі ТІР міста Києва або за допомогою служби кур'єрської доставки).
- (112) Як результат, за послугою страхування, без замовлення й оплати якої отримання книжки МДП було неможливим, перевізник мав звернутися в місто Київ (за визначеною адресою), тоді як саму книжку МДП міг отримати й у своєму регіональному відділенні ТІР.
- (113) У той же час, за наявною інформацією на сайті ПрАТ «СК «Перша», представницька мережа ПрАТ «СК «Перша» налічує 46 відокремлених структурних підрозділів в обласних центрах та 25 районних центрах продажу, а також 220 штатних працівників.
- (114) Отже, під час отримання книжки МДП від АсМАП України перевізнику необхідно забезпечити покриття своєї відповідальності перед митними органами у страховій компанії або у фінансовій установі, а саме, в єдиного наявного на ринку національного страховика, обраного на виконання вимог Конвенції МДП 1975 року. Але ПрАТ «СК «Перша», маючи відокремлені підрозділи по всій території України, протягом 2015 – 2016 років здійснювало добровільне страхування цивільної відповідальності перевізників тільки через одного конкретного страхового агента – ТОВ «Сервіс АсМАП України».

- (115) Тобто, при наявності у ПрАТ «СК «Перша» 46 відділень по всій території України перевізники з різних регіонів України змушені були звертатися до ТОВ «Сервіс АсМАП України», фактично в єдиний пункт надання послуги, який розташований у місті Києві, що ущемлювало інтереси суб'єктів господарювання – перевізників, призводячи, зокрема, до збільшення перевізниками своїх витрат коштів та часу при отриманні послуги страхування.

#### **4.5. Загальні висновки щодо зловживання Відповідачем монопольним становищем**

- (116) Враховуючи зазначене, дії Відповідача, який протягом 2015 – 2016 років займав монопольне (домінуюче) становище на ринку добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП, що полягали у відмові перевізникам в укладенні прямих договорів страхування (напрямку з ПрАТ «СК «Перша») та штучному створенні зайвої ланки – страхового агента ТОВ «Сервіс АсМАП України» (пов'язаною особою з ПрАТ «СК «Перша» та АсМАП України), встановлюючи для перевізників несприятливі умови продажу послуги страхування, а саме: стягнення зайвих коштів (до 10 відсотків комісійних агента) та створення лише одного пункту надання страхових послуг (виключно за місцезнаходженням агента – у місті Києві, тоді як книжки МДП могли одержуватися в регіональному ТІР-відділенні), які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку, кваліфіковано Комітетом як зловживання монопольним становищем відповідно до частини першої статті 13 Закону.
- (117) Згідно з отриманими даними листом ТОВ «Сервіс АсМАП України» № 34 від 29.05.2017 (вх. № 8-143/5125 від 29.05.2017), на 2017 рік ТОВ «Сервіс АсМАП України» не є страховим агентом ПрАТ «СК «Перша». Їх договірні відносини припинилися на підставі закінчення строку дії договору доручення про надання агентських послуг зі страхування від 21.12.2016.
- (118) Відповідно до листа № 425 від 04.05.2017 (вх. № 8-01/4390 від 11.05.2017), ПрАТ «СК «Перша» з 01.01.2017 вже укладає договори страхування з перевізниками безпосередньо (напрямку), тобто без залучення страхового агента.
- (119) Також, згідно з оголошенням, розміщеним на сайті АсМАП України: з 01.01.2017 для зручності перевізника застосовується принцип «Єдиного вікна». Послуги з видачі бланків книжок МДП та послуги страхування перевізник отримує в приміщенні АсМАП України або відділах ТІР у регіонах. Тобто, перевізники вже мають можливість отримувати послуги як з отримання книжок МДП, так і послуги зі страхування, не виїжджаючи за межі свого регіону.
- (120) Тобто, при відсутності додаткової ланки в наданні послуги страхування, а саме, страхового агента ТОВ «Сервіс АсМАП України», вартість отримання послуги зменшилася, при цьому в перевізників також з'явилася можливість отримувати зазначену послугу за місцем їх знаходження, чого раніше, при наявності додаткової ланки – ТОВ «Сервіс АсМАП України», вони були позбавлені.
- (121) Отже, з 01.01.2017 порушення законодавства про захист економічної конкуренції ПрАТ «Страхова компанія «Перша» було припинено.

#### **5. Кваліфікація дій Відповідача**

- (122) Отже, ПрАТ «СК «Перша», будучи монополістом на загальнодержавному ринку послуг добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП, мало можливість відмовляти в укладенні договорів страхування суб'єктам господарювання, що не бажали укласти



договори з єдиним страховим агентом – ТОВ «Сервіс АсМАП України», оскільки у суб'єктів господарювання – користувачів книжок МДП, що об'єктивно потребують придбання такої послуги у разі здійснення міжнародних автоперевезень, відсутні будь-які інші альтернативні джерела придбання цієї послуги. Маючи сталий, не залежний від його ринкової поведінки попит, ПрАТ «СК «Перша» було позбавлене необхідності збільшення кількості клієнтів – страхувальників та пошуку нових за допомогою страхових агентів, і було звільнене від впливу ринкових механізмів у вигляді цінової конкуренції, що змушували б його пропонувати альтернативу у вигляді укладення прямих договорів з міжнародними автоперевізниками із 10-відсотковим зменшенням вартості своїх послуг.

- (123) Матеріалами справи № 143-26.13/265-16 підтверджено, що суб'єкт господарювання – ТОВ «ВАСТ-ТРАНС», маючи бажання відмовитись від споживання послуг ТОВ «Сервіс АсМАП України», не мав можливості це зробити, оскільки інакше ПрАТ «СК «Перша» відмовляло йому в укладенні договору страхування та, як наслідок, АсМАП України відмовляла йому у видачі книжки МДП, за відсутності якої його господарська діяльність була б значно ускладнена порівняно з його конкурентами, які мають книжки МДП.
- (124) Вимога щодо обов'язкового укладення перевізниками договорів страхування з ТОВ «Сервіс АсМАП України», що передбачало оформлення договорів тільки в одному місці – за місцезнаходженням ТОВ «Сервіс АсМАП України», та сплату агентської винагороди, порушує законні права та інтереси перевізників у частині можливості останніх відмовитися від послуг ТОВ «Сервіс АсМАП України» і не сплачувати надлишкову вартість страхової послуги у вигляді комісійної винагороди нав'язаному посередникові.
- (125) Той факт, що ПрАТ «СК «Перша» і ТОВ «Сервіс АсМАП України» є пов'язаними особами, дає підстави для висновку, що, запровадивши практику укладення договорів добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП виключно через посередника ТОВ «Сервіс АсМАП України» та сплати останньому агентської винагороди, ПрАТ «СК «Перша» створило умови, за яких суб'єкт господарювання, що є пов'язаною особою, отримує гарантований сталий дохід, що не залежить від попиту на його послуги та ринкової поведінки останнього, у вигляді 10-відсоткової комісійної винагороди від вартості кожного укладеного з ПрАТ «СК «Перша» договору добровільного страхування користувачів книжок МДП, які через відсутність у них альтернативи щодо придбання книжок МДП змушені погоджуватись на умови, створені та визначені відповідачем.
- (126) ПрАТ «СК «Перша» не надало Комітету під час розслідування об'єктивного обґрунтування необхідності застосування такої практики чи будь-яких доказів підвищення ефективності в результаті її запровадження, що нівелюють ущемлення інтересів споживачів, або підтверджень того, що зазначені послуги є нерозривно пов'язаними та такими, що не можуть реалізовуватись незалежно одна від одної страховою компанією, а запроваджена практика є незамінною.
- (127) Як випливає з матеріалів справи № 143-26.13/265-16, у 2017 році ПрАТ «СК «Перша», після початку розслідування справи Комітетом, припинила подібну практику.
- (128) Відповідно до наявної в Комітеті інформації, усунення зайвої ланки в отриманні страхових послуг – ТОВ «Сервіс АсМАП України» і, відповідно, укладення прямих договорів міжнародними автоперевізниками з ПрАТ «СК «Перша» призвело до

зниження вартості страхової послуги (на суму раніше стягнутої комісії страхового агента) і можливості її отримання за місцем розташування автоперевізників, але не призвело до жодного погіршення якості таких послуг.

- (129) Отже, дії ПрАТ «СК «Перша» протягом 2015 – 2016 років зі встановлення обмежень з надання послуги добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП, а саме: нав'язування страхувальникам не потрібних їм послуг посередника – пов'язаного з ПрАТ «СК «Перша» страхового агента ТОВ «Сервіс АсМАП України», який стягував страхову комісію, надаючи послуги лише з одного місця (у місті Києві) для всіх страхувальників, і від послуг якого було неможливо відмовитися, то є зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП у вигляді встановлення таких умов придбання послуги, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку, та тягнуть за собою відповідальність, передбачену законодавством про захист економічної конкуренції.

## 6. Заперечення Відповідача та їх спростування

- (130) На отриманий витяг із подання з попередніми висновками ПрАТ «СК «Перша» листом від 15.05.2018 № 1441 (вх. № 8-01/5765-кі від 17.05.2018) надало заперечення щодо висновків та пропозицій, викладених у поданні про попередні висновки (далі – Подання).

- (131) *[Інформація визначена Відповідачем як інформація з обмеженим доступом]*

- (132) Зазначені в пункті 131 цього рішення заперечення спростовуються, зокрема, наданою ТОВ «ВАСТ-ТРАНС» інформацією щодо звернення для отримання книжки МДП в офіс ТОВ «Сервіс АсМАП України» та спростовуються тим, що надані відповіді від інших перевізників, до яких Комітет направляв свої запити щодо опису процесу отримання книжок МДП, не підтверджують та не спростовують інформації щодо відсутності в перевізників необхідності звернення до офісу ТОВ «Сервіс АсМАП України».

- (133) Також ПрАТ «СК «Перша» зазначеним листом повідомило Комітет, що *[інформація визначена Відповідачем як інформація з обмеженим доступом]*. Проте відповідей на зазначені запити до Комітету так і не надійшло.

Відтак, зазначені зауваження не беруться до уваги, а всі інші заперечення, вказані у листі, спростовуються наведеною в цьому рішенні інформацією.

- (134) Крім того, ПрАТ «СК «Перша» листом № 1541 від 14.06.2018 (вх. № 8-01/6909 від 19.06.2018) надало додаткові пояснення у справі № 143-26.13/265-16 та доповнення до заперечень щодо висновків, викладених у поданні про попередні висновки, які стосуються наступного.

***Щодо помилковості висновків про наявність загальнодержавного ринку послуг добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП та про монопольне (домінуюче) становище Товариства на ринку***

- (135) ПрАТ «СК «Перша» зазначає, що відповідно до положень статті 306 Митного кодексу України гарантування на умовах Митної концепції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП є одним із способів

забезпечення митних платежів, іншими є фінансові гарантії та гарантування на умовах Конвенції про тимчасове ввезення із застосуванням книжки А.Т.А. Зазначені вище механізми утворюють окремий товарний ринок послуг із забезпечення сплати митних платежів, про що, на думку ПрАТ «СК «Перша», прямо вказано у рекомендаціях Комітету від 27.04.2017 № 15-рк. А страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжки МДП є похідною, вторинною послугою. У разі обрання автоперевізником іншого механізму гарантування, необхідність страхування ризиків у системі МДП у такого автоперевізника відсутня.

- (136) Отже, ПрАТ «СК «Перша» вважає, що при визначенні товарного ринку необхідно та доцільно говорити про наявність загальнодержавного ринку страхування цивільної відповідальності власників наземного транспорту (включаючи відповідальність перевізника), а не штучно звужувати ринок до окремих різновидів такого виду страхування. Оскільки в Україні не існує загальнодержавного ринку страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП, а тому відсутні правові підстави як такі для висновку про монопольне (домінуюче) становище Товариства на ринку, якого не існує.
- (137) Зазначене спростовується наступним.
- (138) Вищезазначені види забезпечення сплати митних платежів є тільки способами, передбаченими Митним кодексом України, які є різними за об'єктом складом для визначення відповідного товарного ринку. А саме, різними за споживачами, надавачами відповідних послуг та обставинами, які визначають на відповідному ринку умови здійснення господарської діяльності з надання та використання відповідних послуг, і тому не можуть розглядатись як єдиний товарний ринок. При цьому в рекомендаціях Комітету від 27.04.2018 № 15-рк визначення ринку послуг із забезпечення сплати митних платежів має загальний характер і зазначається для цілей і в межах розгляду питання, пов'язаного з наданням зазначених рекомендацій Державній фіскальній службі України щодо фінансових гарантій.

Дослідження становища ПрАТ «СК «Перша» здійснювалося відповідно до Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єкта господарювання на ринку, затвердженої розпорядженням Антимонопольного комітету України від 05.03.2002 № 49-р, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 01.04.2002 за № 317/6605 (далі – Методика).

Методика встановлює порядок визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку і призначена для аналізу діяльності суб'єктів господарювання, груп суб'єктів господарювання та споживачів з виробництва, реалізації, придбання товарів, надання послуг, виконання робіт на загальнодержавних та регіональних ринках.

Метою визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку є отримання необхідної інформації для прийняття рішень з питань розвитку і захисту економічної конкуренції, зокрема контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції.

Оцінка відповідності таких дій законодавству про захист економічної конкуренції України є компетенцією Комітету.

А отже, Комітет, оцінюючи поведінку ПрАТ «СК «Перша», яка кваліфікується як зловживання монопольним (домінуючим) становищем на загальнодержавному ринку

добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП, діяв у межах та у спосіб, передбачений законодавством про захист економічної конкуренції України.

***Щодо зменшення розміру тарифу за послугу добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників — користувачів книжок МДП***

- (139) ПрАТ «СК «Перша» зазначає, що висновок Комітету про те, що припинення агентського договору зумовило зменшення страхового платежу на 8 – 27 відсотків є неправильним. Зменшення розміру страхового платежу відбувалось у зв'язку із зміною статистичних показників цього виду страхування та у зв'язку із вжитими Товариством, АсМАП України і ТОВ «Сервіс АсМАП України» заходами з метою вдосконалення функціонування «єдиного вікна» та безперебійності процесу видачі книжок МДП. Відмова Товариства від агентської моделі надання послуг страхування за книжками МДП вже на сьогодні зумовила зростання витрат Товариства на їх надання.
- (140) Однак зазначене спростовується тим, що одночасно з 01.01.2017 ПрАТ «СК «Перша» почало укладати прямі договори страхування з перевізниками і зменшився тариф за послугу добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП за договорами страхування – з орієнтовно на розмір раніше стягуваної комісії страхового агента – ТОВ «Сервіс АсМАП України».
- (141) Усі інші заперечення Відповідача спростовуються наведеною в цьому рішенні інформацією.
- (142) Також необхідно зазначити, що листом № 1592 від 13.07.2018 (вх. № 8-01/8206 від 13.07.2018) від Відповідача надійшло клопотання у справі № 143-26.13/265-16, в якому Товариство просить врахувати, що ПрАТ «СК «Перша» вчинило дії, спрямовані на пом'якшення негативних наслідків порушення для конкуренції, інтересів споживачів, зокрема:
- добровільне припинення ПрАТ «СК «Перша» дій, що містили ознаки порушення, до прийняття відповідного рішення, попереднього рішення органу Комітету, навіть ще до підготовки Комітетом подання з попередніми висновками у справі;
  - усунення умов, що сприяли вчиненню порушення, під час розгляду справи до прийняття відповідного рішення Комітетом;
  - співпрацю під час розгляду справи з органами Комітету, що сприяла з'ясуванню обставин справи, зокрема виявленню фактів.

## **7. Висновки у справі**

- (143) Отже, доказами, зібраними у справі, доведено, а зауваженнями і запереченнями Відповідача не спростовано висновок Комітету про те, що Відповідач, займаючи протягом 2009 – 2017 років монополічне (домінуюче) становище на ринку добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП, своїми діями, що полягали у:
- у відмові перевізникам в укладенні прямих договорів страхування (безпосередньо з ПрАТ «СК «Перша»);
  - штучному створенні зайвої ланки – страхового агента ТОВ «Сервіс АсМАП України» (пов'язаною особою з ПрАТ «СК «Перша» та АсМАП України);

- встановленні для перевізників несприятливих умов продажу послуги страхування, а саме, стягнення зайвих коштів (до 10 відсотків комісійних агента);
- створенні лише одного пункту надання страхових послуг (виключно за місцезнаходженням агента – у місті Києві,

що призвели до ущемлення інтересів суб'єктів господарювання – перевізників, зокрема, до збільшення перевізниками своїх витрат коштів та часу при отриманні послуги страхування,

і які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку, вчинив порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбачене частиною першою статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

## **8. Визначення розміру штрафу**

- (144) Зловживання монопольним (домінуючим) становищем є порушенням законодавства про захист економічної конкуренції відповідно до пункту 2 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції».
- (145) Відповідно до абзацу другого частини другої статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» за порушення, визначене пунктом 2 статті 50 цього Закону, накладається штраф у розмірі до десяти відсотків доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф.
- (146) Відповідно до інформації, наданої ПрАТ «СК «Перша» Комітету листом № 1317 від 02.04.2018 (вх. № 8-01/4148 від 05.04.2018), загальний обсяг чистих зароблених премій ПрАТ «СК «Перша» у 2017 році становив 288 451 000 (двісті вісімдесят вісім мільйонів чотириста п'ятдесят одна тисяча) гривень.
- (147) При визначенні розміру штрафу було враховано такі пом'якшуючі обставини:
- (а) добровільне припинення ПрАТ «СК «Перша» дій, що містили ознаки порушення, до прийняття відповідного рішення, попереднього рішення органу Комітету, навіть ще до підготовки Комітетом подання з попередніми висновками у справі;
  - (б) усунення умов, що сприяли вчиненню порушення, під час розгляду справи до прийняття відповідного рішення Комітетом;
  - (в) співпрацю ПрАТ «СК «Перша» під час розгляду справи з органами Комітету, що сприяла з'ясуванню обставин справи, зокрема виявленню фактів.

Враховуючи викладене, керуючись статтею 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», статтями 48 і 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» та пунктом 32 Правил розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, затверджених розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 року № 5, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 6 травня 1994 року за № 90/299 (у редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29 червня 1998 року № 169-р) (із змінами), Антимонопольний комітет України

## **ПОСТАНОВИВ:**

**1.** Визнати, що протягом 2009 – 2017 років приватне акціонерне товариство «Страхова компанія «Перша» (вул. Фізкультури, буд. 30, м. Київ, 03150, ідентифікаційний

код 31681672) займало монопольне (домінуюче) становище на загальнодержавному ринку добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП.

**2.** Визнати дії приватного акціонерного товариства «Страхова компанія «Перша» зі встановлення обмежень з надання послуги добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП, а саме, надання її через одного страхового агента – товариство з обмеженою відповідальністю «Сервіс АсМАП України» протягом 2015 – 2016 років, порушенням, передбаченим пунктом 2 статті 50, частиною першою статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на загальнодержавному ринку добровільного страхування цивільної відповідальності міжнародних автоперевізників – користувачів книжок МДП, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

**3.** За порушення, зазначене в пункті 2 резолютивної частини цього рішення, накласти на приватне акціонерне товариство «Страхова компанія «Перша» штраф у розмірі 3 657 177 (три мільйони шістсот п'ятдесят сім тисяч сто сімдесят сім) гривень.

Штраф підлягає сплаті у двомісячний строк з дня одержання рішення.

Відповідно до статті 56 Закону України «Про захист економічної конкуренції» протягом п'яти днів з дня сплати штрафу суб'єкт господарювання зобов'язаний надіслати до Антимонопольного комітету України документи, що підтверджують сплату штрафу.

Рішення може бути оскаржене до господарського суду міста Києва у двомісячний строк з дня його одержання.

Голова Комітету

Ю. ТЕРЕНТЬЄВ